

Bilişötesi Farkındalık Envanteri

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Bilişötesi Farkındalık Envanteri*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=17883>

Özet

Bilişötesi Farkındalık Envanteri (BFE), bireylerin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki farkındalıkları ve bu süreçleri düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş psikometrik bir araçtır. Orijinal olarak yabancı dilde geliştirilen bu ölçek, Akın, Abacı ve Çetin (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Envanter, bireylerin öğrenme stratejileri, problem çözme yaklaşımları ve zihinsel güçlü/zayıf yönleri hakkındaki bilgilerini ve düzenleyici eylemlerini sekiz farklı alt boyutta değerlendirilen toplam 52 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, yüksek korelasyon katsayıları ve iç tutarlılık değerleri ile psikometrik açıdan sağlam olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler

Bilişötesi Farkındalık, **metabiliş**, bilişsel stratejiler, psikometrik uyarlama, öğrenme, öz-düzenleme, bilişsel kontrol.

Yazarlar

Ahmet Akın, R. Abacı, B. Çetin.

Amaç

Bilişötesi Farkındalık Envanteri'nin temel amacı, bireylerin kendi bilişleri hakkındaki bilgi (knowledge of cognition) ve bilişlerini düzenleme (regulation of cognition) süreçlerini kapsamlı bir şekilde belirlemektir. Bu envanter, özellikle eğitim ve psikoloji alanlarında, öğrencilerin öğrenme süreçlerini nasıl yönettiklerini ve hangi metacognitive stratejileri kullandıklarını tespit etmek için kullanılmaktadır.

Ölçek, Türkçe konuşan popülasyonda bilişötesi farkındalık düzeylerini standart ve güvenilir bir biçimde ölçmek üzere adapte edilmiştir. Elde edilen veriler, eğitimsel müdahalelerin ve öğrenme stratejisi eğitimlerinin tasarlanmasında önemli bir temel sağlamaktadır.

Yapı

Ölçek, psikolojideki merkezi bir kavram olan **Bilişötesi Farkındalık** (Metacognition) yapısını ölçmektedir. Bu yapı, bilişin hem bilgisel hem de düzenleyici yönlerini kapsar. Envanter, bu iki temel yönü temsil eden sekiz farklı alt boyutta yapılandırılmıştır:

Açıklayıcı Bilgi (Declarative Knowledge): Bireyin kendi zihinsel kapasiteleri, güçlü ve zayıf yönleri hakkındaki bilgisi.

Prosedürel Bilgi (Procedural Knowledge): Görevleri yerine getirirken kullanılan stratejiler hakkındaki bilgi.

Durumsal Bilgi (Conditional Knowledge): Stratejilerin hangi koşullarda ve neden yararlı olacağına dair bilgi.

Planlama (Planning): Görev öncesinde hedeflerin belirlenmesi ve uygun stratejilerin seçilmesi.

İzleme (Monitoring): Görev sırasında ilerlemenin sürekli kontrol edilmesi.

Değerlendirme (Evaluating): Görev tamamlandıktan sonra sonuçların ve kullanılan stratejilerin etkinliğinin gözden geçirilmesi.

Hata Ayıklama (Debugging/Troubleshooting): Anlama veya kavrama sorunları ortaya çıktığında stratejilerin değiştirilmesi.

Bilgi Yönetme (Managing Information): Öğrenme materyallerini organize etme ve küçük adımlara ayırma becerisi.

Geçerlik

Bilişötesi Farkındalık Envanteri'nin Türkçe formunun **Geçerlik** çalışmaları, ölçeğin amaçladığı yapıyı ne ölçüde doğru ölçtüğünü göstermiştir. Yapılan uyum geçerliliği (concurrent validity) çalışmasında, BFE ile ilişkili olduğu bilinen başka bir ölçek arasında çok yüksek düzeyde, **.95** oranında bir korelasyon katsayısı bulunmuştur. Bu yüksek korelasyon, ölçeğin aynı yapıyı ölçen diğer araçlarla tutarlı olduğunu kanıtlamaktadır.

Ayrıca, madde analizi sonuçları, alt ölçekler bazında madde-test korelasyonlarının **.35** ile **.65** arasında değiştiğini ortaya koymuştur. Bu aralık, maddelerin ait oldukları alt ölçeğin toplam puanına anlamlı ve yeterli katkı sağladığını ve ölçek içindeki yapısal bütünlüğün korunduğunu işaret etmektedir.

Güvenirlik

Envanterin **Güvenirlik** analizleri, ölçüm sonuçlarının zamana yayılan tutarlılığını ve içsel bütünlüğünü desteklemektedir. Hem iç tutarlılık (Cronbach Alfa katsayısı) hem de test-tekrar test güvenilirlik katsayıları **.95** gibi oldukça yüksek bir düzeyde bulunmuştur. Bu sonuç, ölçeğin maddelerinin homojen olduğunu ve aynı zamanda bireylerin bilişötesi farkındalık düzeylerinin kısa vadede kararlı olduğunu göstermektedir.

Yüksek güvenilirlik katsayısı, Bilişötesi Farkındalık Envanteri'nin ölçüm hatalarını minimize ettiğini ve tekrarlanan uygulamalarda benzer sonuçlar vereceğini garanti etmektedir. Bu durum, ölçeğin hem araştırma hem de pratik uygulamalar için uygunluğunu artırmaktadır.

Faktör Analizi

Bilişötesi Farkındalık Envanteri'nin yapısal geçerliliğini incelemek amacıyla gerçekleştirilen

Faktör Analizi çalşmalar, ölçeğin orijinal yapısına uygun olarak sekiz alt boyuttan oluştuğunu doğrulamıştır. Bu sekiz faktörlü yapı, bilişötesi farkındalık yönlerini (bilgi ve düzenleme) ayrı ayrı ele alarak, kapsamlı bir değerlendirme imkanı sunar.

Ölçek, toplamda 52 madde içermekte olup, maddelerin faktör yükleri ve faktörler arasındaki ilişkiler, bilişötesi yapının karmaşık doğasını yansıtmaktadır. Faktör analizi sonuçları, Türkçe uyarlamasının, orijinal envanterin teorik çerçevesine sadık kaldığını ve kültürel adaptasyonun başarılı olduğunu göstermektedir.

Enstrüman

Test Tipi: Uyarlama

Format: 52 maddeden oluşan öz bildirim envanteri.

Derecelendirme: 5'li **Likert Ölçeği** kullanılmaktadır (1=hiçbir zaman - 5=her zaman).

Mevcut Diller: Türkçe.

Popülasyon Grubu: Eğitim Bilimleri ve Psikoloji alanlarında çalışan araştırmacılar tarafından sıklıkla lise ve üniversite öğrencisi popülasyonunda kullanılmaktadır.

Yaş Grubu: Ergenlik dönemi ve sonrası (Genellikle 15 yaş ve üzeri).

Popülasyon Detayları: Türkçe konuşan, akademik bağlamda öğrenim gören bireyler.

Test Metodolojisi: Uygulama bireysel veya grup halinde yapılabilen, kağıt-kalem veya dijital formatta sunulabilen, öz bildirim yöntemi temelli bir ölçektir.

Anahtar Kelimeler

Bilişötesi, öğrenme stratejileri, bilişsel düzenleme, öz-düzenleme, psikometri, uyarlama, eğitim psikolojisi.

Yazarlar

Sorumlu Yazar: Ahmet Akin

Yazar ORCID Tanımlayıcısı: Mevcut değil.

Kurum E-posta Adresleri: ahmet.akin@medeniyet.edu.tr

Yazma Adresi: İstanbul Medeniyet Üniversitesi (2024 itibarıyla).

Özellikler, Ücret ve Test Yolu?

Özellikler: Ölçeğin ticari olmayan akademik kullanımları için yazar(lar) ile iletişime geçilmesi önerilir.

Ücret: Ticari olmayan akademik araştırmalar için genellikle ücretsizdir, ancak kullanım koşulları yazardan teyit edilmelidir.

Test Yolu? (Uyarılma): 2007.

Ek Kaynak Bağlantıları: Orijinal makalenin yayımlandığı dergiye ait bağlantı: kuyeb.com

Orijinal PDF dosyası buradan indirilebilir: bilisotesi-farkindalik-envanteri-toad.pdf

Kaynaklar

Akın, A., Abacı, R. ve Çetin, B. (2007). Bilişötesi Farkındalık Envanteri'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(2), 655-680.

Bilişötesi Farkındalık Envanteri Maddeleri

ÖNEMLİ: Aşağıdaki ölçek maddeleri orijinal dillerinde korunmuş olup, hiçbir şekilde değiştirilmemelidir.

Açıklayıcı Bilgi (8 m): "Zihinsel anlamda güçlü ve zayıf yönlerimin farkındayım."

Prosedürel Bilgi (4 m): "Çalışırken ne tür stratejiler kullandığımı farkında olurum."

Durumsal Bilgi (5 m): "Hangi stratejilerin daha yararlı olacağını bilirim."

Planlama (7 m): "Bir problemi çözmek için farklı yollar düşünür ve bunlardan en iyisini seçerim."

Değerlendirme (8 m): "Amaçlarıma ulaşmam için düzenli olarak kontrol ederim."

Değerlendirme (6 m): "Çalışmamı tamamladıktan sonra öğrendiklerimi özetlerim."

Hata Ayıklama (5 m): "Bilgiyi kavrayamadığım durumlarda kullandığım stratejileri değiştiririm."

Bilgi Yönetme (9 m): "Ders çalışırken yapacağım çalışmaların küçük adımlara ayrırım."